

Overweging Marissa Buitink, 16 mei 2010 in de Diaconessenkerk

Gemeente van onze Heer Jezus Christus,

Wat zijn ze omgevlogen he, die jaren? Ja, je weet het nog zo goed, dat je voor het eerst kwam kijken. Nerveus, een beetje stuntelig, verlegen. Amper twaalf jaar oud. En met een enorme boekentas mocht je die eerste dag het plein weer verlaten. Maar het wende al snel. Voor je het wist voelde je je thuis. Je maakte nieuwe vrienden. Je ontdekte jezelf. Kwam wat losser van je ouders te staan en je leerde eigen keuzes te maken. En het leren, ach, dat werd soms een beetje bijzaak, want tja... Het leven heeft zoveel te bieden en er valt zoveel te ontdekken. En nu is het dan zo ver. De jaren zijn omgevlogen. Het einde is in zicht. Een spannend moment. Zul je het halen of niet? En terwijl je in die grote gymzaal zit, om je heen kijkt en je klasgenootjes ziet zwoegen, richt je heel even het woord tot God. Niet dat je in de afgelopen jaren nou zo vroom bent geweest, nee heus niet, maar toch he... Het zou zo maar eens kunnen dat hij naar je woorden luistert en je smeekgebed verhoort.

Ik denk dat er in komende week, als de eindexamens van start gaan, heel wat schietgebedjes de lucht in zullen gaan. Misschien bewust, misschien onbewust, maar het is vaak zo dat we ons tijdens spannende momenten tot God richten. Het leven kent een aantal van die cruciale momenten, waar alles vanaf lijkt te hangen. En dit zijn vaak de momenten dat we even omhoog kijken. En dat is ook begrijpelijk. Dat wanneer je op een bepalend moment in je leven aangekomen bent, een moment waar je jaren lang naar toe hebt gewerkt of naar toe hebt geleefd, dat je dan even een paar woorden omhoog richt tot God dat is dan niet gek. Een God die misschien wel, maar misschien ook wel niet bestaat. Maar dat maakt voor het moment even helemaal niet uit. Baadt het niet dan schaadt het niet. Toch? Nood leert bidden.

En de tekst van vanochtend laat zien dat ook de mannen van God hier niet van loskomen, van dat bidden voor het eigen hachie. Maar bij Jona gaat het wel iets verder dan pleiten voor zijn eigen zaak: hij hoopt ook nog eens dat zijn tegenstanders ten onder zullen gaan. Ja, vanochtend is het Jona die zijn woorden tot God richt. En hij denkt, bidt en hoopt dat God aan zijn kant mag staan. Hij ziet het volk Ninevé als zijn tegenstander en als de tegenstander van zijn eigen volk en hij zou hen het liefste van de aardbodem zien verdwijnen. Maar voordat we hier verder op ingaan is het misschien goed om even een beeld van het boek en de persoon Jona te schetsen.

Het meest bekende beeld van Jona is toch wel het beeld van hem in de vis. Jona die geroepen wordt door God. En Jona die Gods oproep afwijst en wegvlucht over zee naar Tarsis. Hij denkt hiermee God te slim af te zijn en te kunnen ontvluchten. Maar God zorgt ervoor dat Jona weer terugkomt naar land en Hij brengt Jona waar Hij hem hebben wil: bij de stad Ninevé om de inwoners te vertellen van de tegenspoed die hen te wachten staat: Jona moet gaan vertellen dat als de inwoners van Ninevé hun leven niet anders gaan inrichten, dat zij dan gestraft zullen worden.

Want de inwoners van Ninevé waren bepaald geen lieverdjes. Ninevé was de hoofdstad van Assyrië en Assyrië vormde de wereldmacht van toen. De Assyriërs waren een wrede, gewelddadig en meedogenloos volk. Elke tegenstand of opstand tegen hun regering werd op een bloedige wijze afgestraft. De Assyriërs kenden geen genade, barmhartigheid of mededogen voor hun vijanden, ook niet voor vrouwen of kinderen. We hebben hier te maken met één van de meest wrede, wetteloze, hoogmoedige en onreine volken die ooit hebben bestaan.

En aan dit volk moet Jona gaan vertellen dat zij het allemaal verkeerd aanpakken. En via een omweg doet Jona wat God van hem vraagt. Met slepende tred begeeft hij zich, na een poging van vluchten, uiteindelijk onder veel gemor en gemopper naar de hoofdstad van Assyrië, om te doen zoals God hem heeft opgedragen: hij zal de mensen daar gaan vertellen dat ze zich moeten bekeren tot God.

In eerste instantie stond ik verbaasd over Jona's houding: vluchten voor God, denken God te slim af te kunnen zijn, onwil om naar medemensen om te zien. Is dat nu een profeet, een man van God? Het duurde een tijdje voordat ik me realiseerde dat Jona niet meer dan menselijk is en dat ook ikzelf een kleine Jona in me heb. Natuurlijk is het makkelijk om Jona te veroordelen en hem te zien als ontrouw en rebellerend, maar misschien moeten we voorzichtig zijn met ons oordeel.

Laten we voordat we Jona beoordelen, eerst naar onszelf kijken. Zijn wij altijd gehoorzaam? Zijn wij een lichtend voorbeeld voor onze omgeving? Ook wij vinden vaak dat anderen moeten krijgen wat ze verdienen. Men moet, zoals het gezegde luidt, loon naar werken krijgen. En als dat dan niet gebeurt, als mensen niet hun verdiende loon krijgen – of wat wij vinden dat hun verdiende loon is – dan kunnen we daar soms behoorlijk teleurgesteld over zijn. We vinden het prima wanneer God voor ons zorgt, maar soms veel minder als deze zorg zich uitstrekt naar mensen waarvan we vinden dat deze het niet verdienen.

Hoe teleurgesteld kunnen wij vaak niet zijn wanneer dingen anders uitpakken dan we gedacht of gehoopt hadden. Wanneer anderen iets krijgen wat ze volgens ons helemaal niet verdienen, zoals een goed cijfer, een promotie of een erfenis. Of wanneer wij iets níét krijgen, wat we volgens eigen zeggen wel hadden verdiend. En stiekem blijven we dan toch wachten op de vergelding, op het moment waarop de balans rechtgetrokken wordt.

En ook Jona wacht op vergelding. Hij heeft zichzelf op een plekje genesteld waar vandaan hij de stad Ninevé geheel kan overzien. Hij verwacht niet dat de inwoners van Ninevé naar hem zullen luisteren en zich zullen bekeren. En daarom heeft Jona voor zichzelf een hutje gebouwd om het oordeel van God over Ninevé af te wachten. En als in een wonder groeit er een boom. En deze boom vormt op een wonderbaarlijke manier het dak van Jona's hut en beschermt hem tegen de zon. Geheel comfortabel wacht Jona op wat er gaat gebeuren.

Je zou Jona kunnen vergelijken met iemand die zit te wachten op een goede film. Een wijntje en wat nootjes bij de hand, lekker op de bank genesteld, en wachten tot de reclame plaats maakt voor het intro van de film. Ook Jona heeft zich op een behaaglijke plek genesteld en wacht op het begin van de film. Maar dat, waar Jona op wacht, zal niet komen.

Want de inwoners van Ninevé hebben Jona's boodschap gehoord en zich bekeerd en God ziet af van Zijn eigenlijke plannen om Ninevé te straffen. Wanneer God de stad uiteindelijk niet straft, wordt Jona woedend. Het moment dat Jona zijn woede en frustratie uitspreekt over het feit dat God bereid is te vergeven, dat is het dat moment waarop God tot Jona spreekt. "Waarom ben je zo boos Jona? Is dat wel terecht?". En door middel van een vergelijking laat God Jona inzien hoe fout hij zit. Want de wonderboom, die zo spontaan boven Jona's hoofd was gaan groeien, deze was binnen een dag weer verdwenen. Aangevreten door insecten. Ook daar was Jona furieus over. Hij vond het onterecht dat zoiets onschuldigs als deze boom sterven moest. En daarmee praat Jona zichzelf vast. Want als Jona al zoveel geeft om een simpele boom, hoeveel meer zou God dan niet geven om een hele stad met duizenden mensen en dieren?

Het boek Jona eindigt hier met deze uitspraak van God. Jona heeft weinig reden om verbitterd te zijn, God des te meer. Terwijl Jona zich drukt maakt om iets relatief kleins zoals een boom, houdt God zich bezig met grote dingen. Met mensen en hun levens. En hoewel God des te meer reden heeft om teleurgesteld en verdrietig te zijn, toont Hij zich hier niet verbitterd maar juist barmhartig.

Het contrast tussen God en Jona is zo groot dat het bijna belachelijk is. Je moet bijna wel medelijden hebben met die bekrompen en kleingeestige Jona. Je komt er haast niet onderuit. Maar ook dit keer is de het de vraag of wij zelf wel zoveel recht hebben om Jona te beoordelen. Ook wij houden ons bezig met de kleine dingen in het leven en maken ons daar druk om. Net zoals Jona zich druk maakte om zijn boom, zo maken wij ons druk om allerlei kleine dingetjes, zoals de grootte van onze auto, de hypotheekrente en waar we dit jaar heen zullen gaan op vakantie. Zijn het dingen die er echt toe doen? Natuurlijk zijn al deze dingen niet onbelangrijk, maar we moeten het grotere geheel niet uit het oog verliezen. Terwijl wij ons bezig houden met zaken die vergankelijk zijn, houdt God zich bezig met zaken die er echt toe doen: het verspreiden van een boodschap van liefde en genade.

Hoewel wij natuurlijk nooit aan God zullen kunnen tippen, is dit een voorbeeld wat wij zouden moeten proberen te volgen. Hij kan onze hulp goed gebruiken bij het verspreiden van Zijn boodschap. We zijn samen op weg in deze wereld. En terwijl we ons bezig houden met die zo vergankelijke zaken als hypotheek en carrière en noem maar op, moeten we dat proberen te doen met Zijn boodschap in ons achterhoofd. Laten we bij alles wat we doen de liefde en genade van God proberen uit te stralen.

Een mooie oproep en mooie woorden – zo zult u misschien denken – maar zo groots dat ze bijna hun betekenis dreigen te verliezen. Liefde en genade. Wat kunnen wij mensen hiermee? Hoe pak

je zoiets op? Hoe geef je dingen als deze concreet vorm in je eigen leven? Hoe straal je deze zaken uit in een wereld, waarin dit helemaal niet zo vanzelfsprekend meer is? Ik denk dat hier verschillende antwoorden op te geven zijn. Maar als we naar het verhaal van Jona kijken, dan betekent het volgens mij het volgende: wij kunnen genade en liefde verspreiden door om te zien naar de mensen om ons heen en onze vijanden lief te hebben. God laat in deze geschiedenis heel duidelijk zien hoe belangrijk het is om de strijd met anderen te staken.

Want ook wij voelen ons vaak, net zoals Jona, superieur aan anderen. Ook wij voeren strijd en competitie, over allerlei zaken. We willen de beste zijn, wat ervoor zorgt dat we anderen dingen misgunnen. We willen dat dingen anders gebeuren, wat ervoor zorgt dat we de discussie aangaan. Met de burens, omdat de bladeren van hun boom steeds weer op het erf vallen en met onze dochter, omdat zij niet meer luistert. En dit gaat lang niet altijd op een redelijk manier. De dingen kunnen niet altijd gaan zoals wij dat zouden willen en we moeten ervoor zorgen dat onze teleurstelling hierom niet uitmondt in boosheid en rancune, zoals dat bij Jona gebeurde. Zelfs als we te maken krijgen met onrechtvaardigheid, is het goed om te proberen te vergeven en tweede kansen te geven, hoe moeilijk dat soms ook kan zijn. Zoals God voor Jona blijft zorgen en hem een tweede kans geeft, ondanks zijn ongehoorzaamheid en zoals God Ninevé een tweede kans geeft, zo moeten ook wij bereid zijn om met onze hand over het hart te strijken en een nieuwe weg in te slaan.

Jezus doet dat vanochtend op een heel bijzondere manier. Hij reikt uit naar het uitschot van de samenleving en hij laat zien dat hun fouten voor hem geen waarde hebben. En dit stelt hen in staat om zelf ook verder te kijken dan dat. Hij geeft hen een tweede kans en zorgt ervoor dat deze mensen een nieuwe weg kunnen inslaan, zonder de ballast van het verleden. Wanneer je bereid bent om verder te kijken dan de uiterlijkheden en het verleden van mensen, dan kan dat voor ruimte zorgen, waarin een nieuw begin kan worden gecreëerd.

De eindexamens... Spannend, ik kan me nog zo goed herinneren hoe ik het op een akkoordje probeerde te gooien met God. En ik vraag me af of daar iets mis mee is. Bidden voor jezelf. Je zorgen, hoop en twijfels bij God neerleggen. Dat mag toch? Zolang je maar niet verwacht dat God zich echt laat commanderen. Luisteren door Hij weldegelijk. Maar het wordt heel wat anders als dat wat je wilt ten koste gaat van anderen, zoals dat bij Jona het geval was. Het was uiteindelijk God die Jona bepaalde bij zichzelf en hem liet inzien dat er geen grond was voor zijn boosheid, woede en frustratie. God liet zien dat Jona's argumenten eigenlijk nergens op gestoeld waren en probeerde hem verder te laten kijken dan zichzelf.

De grote vraag is uiteindelijk of wij ons laten bepalen bij onszelf. Of wij verder kunnen kijken dan onze boosheid, woede en frustratie, zodat we zien waar het echt om gaat. Of wij in staat zijn om door uiterlijkheden heen te kijken, om zo ruimte te scheppen voor de ander. Laten we niet in de schaduw blijven zitten, zoals Jona onder zijn boom, maar de zon in stappen zoals Jezus en samen Gods boodschap verspreiden.

Amen.

